

PRITARTA

Kretingos rajono savivaldybės tarybos

2024 m. sausio 25 d. sprendimu Nr. T2-12

Kretingos rajono savivaldybės

Visuomenės sveikatos biuras

**KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS**

2022 METŲ ATASKAITA

(demografinė būklė – 2023 m. duomenys, sveikatos būklė – 2022 m. duomenys)

Kretinga, 2023

IVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną Kretingos r. savivaldybėje vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“.

Pateikiami rodikliai atspindi, kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos 2014–2025 m. strategijos (LSS) tikslai ir jų uždaviniai. Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritетines kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms. Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais:

- Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalu;
- Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema sveikstat.hi.lt;
- Lietuvos sveikatos rodiklių informacinė sistema;
- Mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registru;
- Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema;
- Traumų ir nelaimingų atsitikimų stebėsenos informacinė sistema (IS).

Demografinė situacija

2023 metų pradžioje Kretingos rajone gyveno 37554 gyventojai – 150, arba 0,40 proc., daugiau gyventojų nei 2022 metų pradžioje. 2023 metų pradžioje moterų buvo 2284 daugiau nei vyrų (atitinkamai 19919 ir 17635) ir jos sudarė 53,04 proc. visų rajono gyventojų. Gyventojų skaičius Kretingos rajone kasmet tolygiai mažėja, tačiau šiais metais šiek tiek padaugėjo – 150 asmenų.

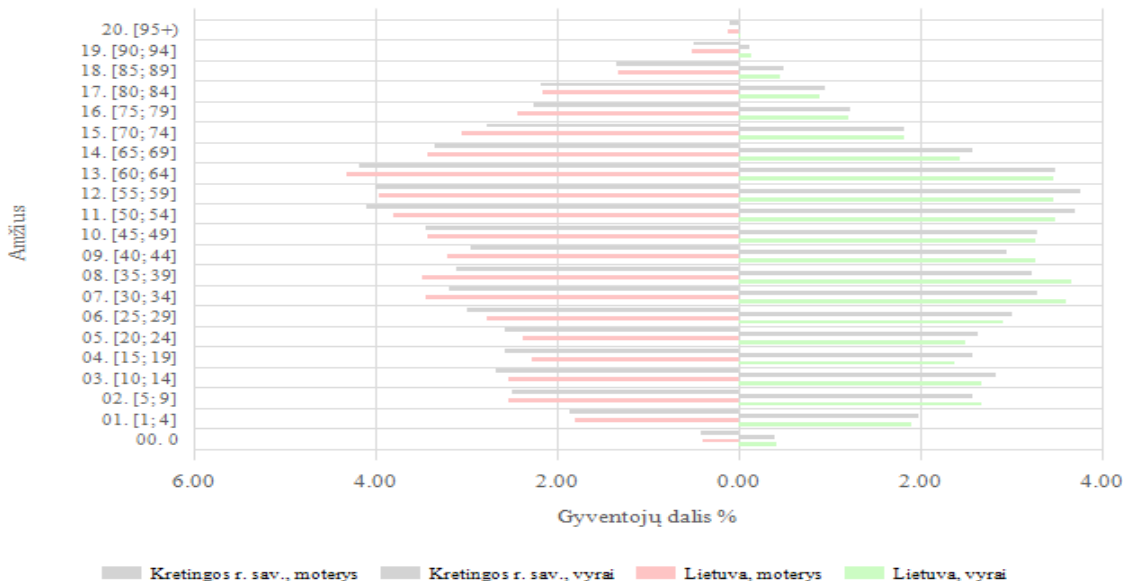
2023 metų pradžioje didžiąją gyventojų dalį sudarė darbingo amžiaus gyventojai (23 777, arba 63,31 proc.). Kretingos rajono savivaldybėje gyvena daugiau pensinio amžiaus žmonių nei vaikų iki 15 metų amžiaus (atitinkamai 8026, arba 21,37 proc., ir 5751, arba 15,32 proc.), tai reiškia, kad Kretingos miesto gyventojai senėja. 2023 metų pradžioje vidutinis Kretingos rajono gyventojų amžius buvo 44 metai: vyrų – 41 metai, moterų – 47 metai.

2022 metais natūralios gyventojų kaitos rodiklis buvo neigiamas (-263 asmenys). Per metus gimė 293 kūdikiai (142 berniukai ir 151 mergaitė), tai sudarė 1,3 proc. visų Lietuvoje gimusių vaikų. Gimstamumo rodiklis 1000-iui gyventojų buvo 7,8 (Lietuvoje – 7,8). Per metus Kretingos rajono savivaldybėje mirė 556 asmenys (249 vyrai ir 307 moterys), tai 87 asmenimis mažiau nei 2021 metais (2021 metais mirė 643 asmenys). Mirtingumo rodiklis 1000-iui gyventojų Kretingos rajone siekė 14,8, o Lietuvoje – 15,1. 2022 metais rajone mirę asmenys sudarė 1,3 proc. visoje Lietuvoje mirusių asmenų.

2022 metais Kretingos savivaldybėje vidaus migracijos neto rodiklis buvo teigiamas (419 asmenys). Tai rodo, kad per metus į rajoną iš kitų Lietuvos vietovių atvyko daugiau gyventojų nei iš jos išvyko.

Kretingos rajone aktualus gyventojų senėjimo klausimas, demografinę situaciją patogu stebėti pasitelkiant demografinio medžio grafiką, kuriame pateikiamas savivaldybės gyventojų pasiskirstymas pagal lytį ir amžiaus grupes 2011 ir 2023 metų pradžioje (1 pav.). Kretingos rajone žymiai išaugo 50–64 metų amžiaus moterų ir vyrų skaičius, lyginant su 2011 metais, o beveik 1,5 karto sumažėjo 15–24 metų amžiaus moterų ir vyrų dalis (1 pav.).

Amžiaus profilis, 2022

1 pav. Kretingos r. savivaldybės demografinis medis

Šaltinis: Higienos institutas visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema.

Socioekonominė situacija savivaldybėje

2022 m., lyginant su 2021 m., Kretingos rajono savivaldybėje registruoto ilgalaikio nedarbo lygis išliko toks pats kaip ir metus prieš tai. 2022 m. registruoto nedarbo lygio rodiklis Kretingos rajono savivaldybėje buvo mažesnis, lyginant su bendru Lietuvos rodikliu (atitinkamai 0,7 (165 asmenys) / 2,2) procentų.

Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, rodiklis Kretingos rajono savivaldybėje siekė 322,3/1000 moksleivių (2021 m. – 294,6/1000 moksleivių), Lietuvos rodiklis – 359,4/1000 moksleivių (2021 m. – 312,0/1000 moksleivių). 2022 m. Kretingos rajone socialinės pašalpos gavėjų skaičius palyginus su Lietuvos vidurkiu žymiai nesiskyrė (Kretingos rajono savivaldybėje – 17,9/1000 gyv., Lietuvos – 22,8/1000 gyv.), todėl patenkama į geriausių rodiklių sąrašą – žaliają zoną.

Analizuojant gyventojų padarytas nusikalstamas veikas, susijusias su narkotikais, 2022 m. stebimas akivaizdus didėjimas, lyginant su 2020 m. (39,9/100 000 gyv. ir 18,7/100 000 gyv.). Lyginant su bendru Lietuvos rodikliu (64,9/100 000 gyv.) – savivaldybė patenka į prasčiausių rodiklių sąrašą.

2022 m., kaip ir ankstesniais metais, Kretingos rajono savivaldybėje ta pati tendencija išlieka rodikliams – gyventojų skaičius, tenkantis 1 tabako licencijai (235,7) ir 1 alkoholio licencijai (189,3), šie rodikliai yra geresni nei bendras Lietuvos rodiklis (atitinkamai 1 tabako licencijai – 201,0 ir 1 alkoholio licencijai – 171,5).

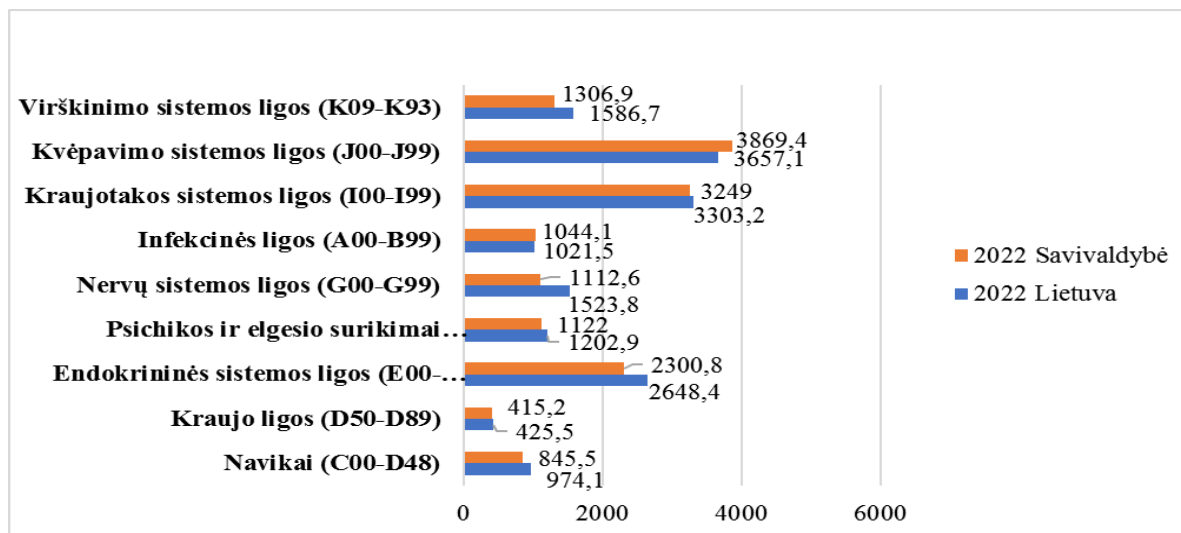
Sveikata savivaldybėje

Analizuojant Kretingos rajono savivaldybės gyventojų sveikatą, pastebėta, kad 2022 m. didžiausias ligotumas buvo kvėpavimo sistemos ligomis (A00-A08). Dažniausiai pasitaikančios kvėpavimo sistemos ligos buvo ūminės viršutinių kvėpavimo takų infekcijos, gripas (J00-J11).

Bendras ligotumas savivaldybėje 2022 metais – 8754,8. Lietuvos rodiklis – 8810,8.

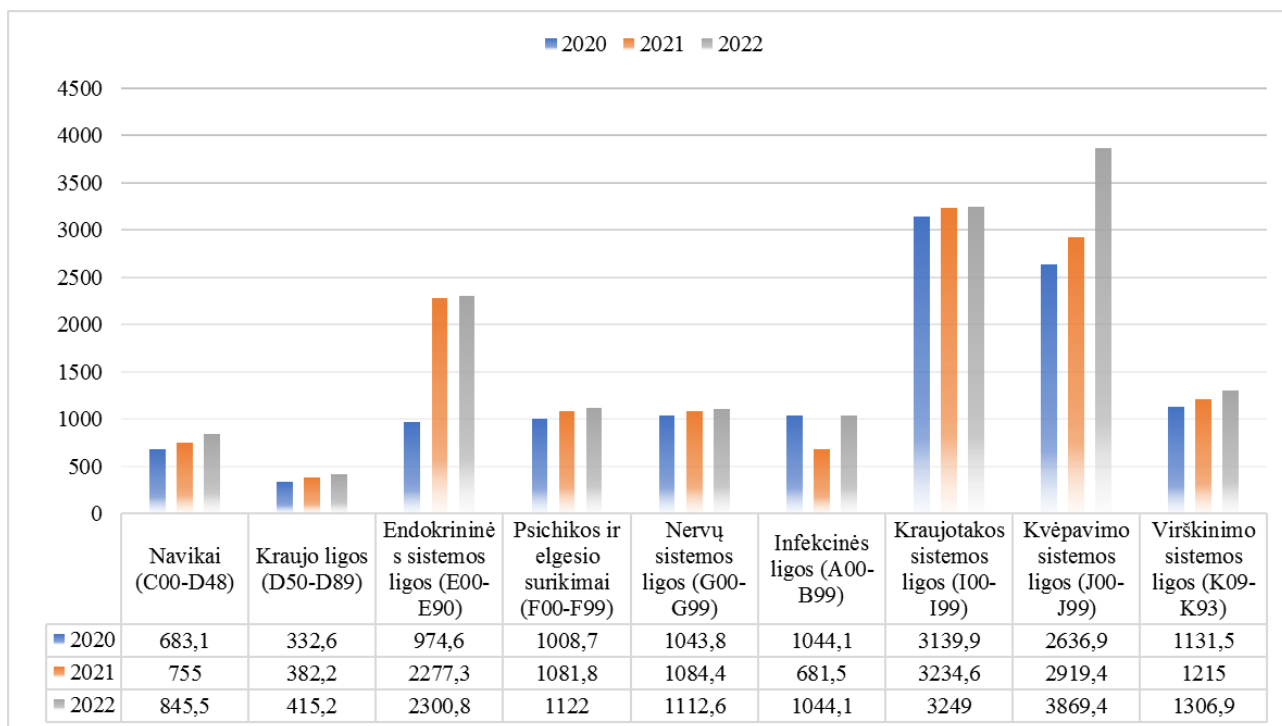
Infekcinėmis ir parazitinėmis ligomis (A00-B99) 10 000 gyv. rodiklis (1044,1), lyginant su 2021 m. (681,5), tačiau šis rodiklis vis dar išliko didesnis už bendrą Lietuvos vidurkį (1021,5).

Minėtu laikotarpiu Kretingos rajono savivaldybėje nežymiai pakito bendro ligotumo kraujotakos sistemos ligomis (I00-I99) 10 000 gyv. rodiklis (atitinkamai 3249,0), tačiau šis rodiklis šiek tiek buvo mažesnis už Lietuvos vidurkį (3303,2). Ligos kraujotakos sistemos ligomis grupėje didžiausias ligotumas buvo miokardo infarktu (I21-I22). Daugiausiai gyventojai miršta nuo kraujotakos sistemos ligų bei piktybinių navikų. Stebima vis ta pati, nesikeičianti tendencija (2–3 pav.).

2 pav. Sergamumas pagal diagnozių grupes 2022 m. Kretingos rajono savivaldybėje bei Lietuvos Respublikoje

Šaltinis. Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėjimo informacinė sistema sveikstat.hi.lt

3 pav. Sergamumas pagal diagnozių grupes 2020 - 2022 m. Kretingos rajono savivaldybėje
Šaltinis. Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėjimo informacinė sistema sveikstat.hi.lt

1. PAGRINDINIAI 2022 METŲ SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIŲ PROFILIS IR JŲ INTERPRETAVIMAS

2.1. 2022 m. Kretingos r. savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis

Kretingos r. savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 51 unifikuoto rodiklio, apibūdinančių strategijos siekinius duomenys ir jų interpretavimas pateikiami **1 lentelėje**.

2022 metų Kretingos r. sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilio lentelės stulpelių pavadinimų paaiškinimai:

savivaldybės reikšmės:

1) tendencija – skaičiuojama pastariesiems penkiems metams nuo analizuojamų metų;

➡ Nekinta   ⬆ Didėja   ⬇ Mažėja

2) rodiklis – savivaldybės rodiklio reikšmė 2022 m.

- 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis atspindi geriausią situaciją, žymimos **žalia spalva**;
- 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis rodo prasčiausią situaciją, žymimos **raudona spalva**;
- Likusių 36 savivaldybių rodikliai vertinami kaip atitinkantys Lietuvos vidurkį, žymimos **geltona spalva**;

■ Geriau   ■ Blogiau   ■ Panašus

3) kiekis – savivaldybės atvejų skaičius;

4) 3 metų vidurkis – savivaldybės 3 metų rodiklio reikšmės santykis su Lietuvos 2022 m. rodiklio vidurkio reikšme;

Rodiklio pavadinimas	Savivaldybės reikšmės					Lietuvos reikšmės				
	Tend.	Rod.	Kiekis	3 metų vidurkis	Sant.	Rod.	Blog.	Sritis	Ger.	
Strateginis tikslas										
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, kai amžius 0 (HI skaičiavimai) (2022)	➔	75.0	75	75.6	0.99	75.8	68.5		80.6	
Išvengiamas mirtingumas, proc. – pagal jungtinį EBPO ir Eurostato sąrašą (2022)	⬇	68.5	139	68.1	0.92	74.2	85.8		56.0	
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį										
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą										
Savižudybių sk. (X60-X84) 100 000 gyv. (2022)	⬆	24.0	9	16.9	1.29	18.6	48.8		6.7	
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv. (2022)	⬆	23.0	9	15.5	1.28	18.0	47.0		6.4	
Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų (2022)	⬇	48.0	18	37.4	1.22	39.2	75.6		0.0	
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 moksl. (2022)	➔	65.4	232	68.9	1.08	60.3	205.0		37.1	
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos % (2022)	⬆	0.7	165	1.2	0.32	2.2	7.0		0.4	
Gyv. skaičiaus pokytis 1000 gyv. (2022)	⬆	4.2	156	-0.2	0.23	18.1	-23.8		70.9	
1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu										
Mirt. nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv. (2022)	⬆	96.1	36	91.7	1.16	82.5	169.9		48.8	
SMR nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv. (2022)	⬆	91.9	36	88.4	1.15	79.7	149.1		30.5	
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl. (2022)	⬆	322.4	1521	275.6	0.90	359.4	629.4		174.7	
Socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv. (2022)	⬆	17.9	672	16.8	0.79	22.8	75.4		3.4	
Serg. tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys) (2022)	⬇	21.3	8	16.0	0.96	22.1	65.4		5.7	
Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys) (2022)	⬇	21.3	8	16.9	0.83	25.6	74.7		5.7	
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką										
2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą										
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv. (2022)	➔	0.4	1	0.4	0.40	1.0	2.6		0.0	

Traumų dėl nukritimų (W00–W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv. (2022)	➔	159.6	118	135.9	1.19	134.2	188.0		74.7
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv. (2022)	➔	77.9	182	63.0	1.14	68.1	127.2		28.8
Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyv. (ULAC duom.) (2022)	⬇	17.1	64	15.8	0.52	33.2	62.6		0.0
2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį									
Mirt. nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv. (2022)	➔	5.3	2	5.3	1.29	4.1	22.4		0.0
SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv. (2022)	➔	4.9	2	5.4	1.23	4.0	26.3		0.0
Mirt. nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv. (2022)	⬆	18.7	7	18.7	1.14	16.4	45.1		0.0
SMR nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv. (2022)	⬆	17.9	7	17.7	1.13	15.9	38.3		0.0
2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių									
Mirt. transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv. (2022)	⬇	16.0	6	12.5	2.67	6.0	24.3		0.0
SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv. (2022)	⬇	15.5	6	12.5	2.63	5.9	25.0		0.0
Pėsčiųjų mirt. nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv. (2022)	⬆	5.3	2	5.3	3.53	1.5	10.9		0.0
Pėsčiųjų standartizuotas mirtingumas nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv. (2022)	⬆	5.7	2	5.8	4.07	1.4	9.8		0.0
Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv. (2022)	⬇	5.1	19	6.3	1.04	4.9	12.5		1.4
2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą									
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km (2022)	⬆	174.4	174	171.4	0.20	876.7	35618.6		33.0
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenimą ir jos kultūrą									
3.1. Sumažinti alk. gėrimų, tabako, neteisėtą narkotinių ir psich. medžiagų vartojimą ir prieinamumą									
Mirt. nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv. (2022)	—	0.0	0	0.9	0.00	4.0	30.7		0.0
SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv. (2022)	—	0.0	0	1.1	0.00	4.0	32.1		0.0
Mirt. nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv. (2022)	⬆	2.7	1	3.6	0.12	22.8	53.8		0.0
SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv. (2022)	⬆	2.2	1	3.1	0.10	21.7	50.9		0.0
Gyv. sk., tenkantis 1 tabako licencijai (2022)	➔	235.7	37479	240.1	1.17	201.0	69.7		378.0

Gyv. sk., tenkantis 1 alkoholio licencijai (2022)	↓	189.3	37479	196.1	1.10	171.5	37.0		350.5
Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv. (2022)	↑	39.9	40	22.2	0.62	64.4	288.4		0.0
3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius									
Kūdikių, žindytų išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.) (2019)	↑	21.7	78	21.0	0.57	37.8	6.6		62.1
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius									
4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais									
Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv. (2022)	↓	28.9	1074	23.7	1.61	18.0	34.8		11.8
IH dėl cukrinio diabeto sk. (18+ m.) 1 000 gyv. (2022)	↓	2.2	68	1.9	1.22	1.8	3.5		0.0
4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą									
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, sk. (2019)	→	2.6	200	2.6	1.53	1.7	1.1		6.0
Šeimos gydytojų sk. 10 000 gyv. (2019)	→	7.5	28	7.5	1.04	7.2	2.5		13.8
Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv. (2022)	→	8.4	313413	8.1	0.90	9.3	6.5		12.1
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 100 000 gyv. (TB registro duomenys) (2022)	↓	5.3	2	2.7	1.29	4.1	22.5		0.0
Serg. vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys) (2022)	→	5.3	2	2.7	1.83	2.9	15.1		0.0
Serg. ŽIV ir LPL (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv. (ULAC duomenys) (2022)	↑	0.8	3	0.5	0.36	2.2	4.6		0.0
4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą									
Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių (2022)	↑	3.4	1	1.1	1.13	3.0	31.6		0.0
2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys, % (2022)	→	78.9	250	82.0	0.92	86.2	66.7		100.0
1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomieliito, Haemophilus influenzae B skiepavimo apimtys (3 dozės), % (2022)	→	81.8	238	85.7	0.91	89.8	81.8		100.0
Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, % (2022)	↓	11.4	359	11.9	1.02	11.2	2.0		39.8
Vaikų (7-17 m.), neturinčių ęduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.) (2022)	↑	30.3	1098	29.3	1.28	23.6	7.2		34.4

Paauglių (15–17 m.) gimdymų sk. 1000 15-17 m. moterų (2022)	➔	3.5	2	2.3	1.52	2.3	24.1		0.0
4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę									
Mirt. nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv. (2022)	➔	795.1	298	790.2	1.00	794.7	1632.5		450.3
SMR nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv. (2022)	➔	804.3	298	789.4	1.02	785.2	1153.4		606.5
Mirt. nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv. (2022)	➔	320.2	120	283.0	1.15	279.0	503.3		150.1
SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv. (2022)	➔	304.2	120	271.0	1.16	262.9	380.3		172.3
Mirt. nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv (2022)	⬇	136.1	51	122.8	0.71	191.9	605.9		96.3
SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv (2022)	⬇	136.0	51	122.2	0.72	188.5	493.8		92.3
Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv. (2022)	➔	68.8	258	69.9	0.71	96.6	156.7		32.5
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje (2022)	➔	38.9	2262	32.7	0.68	57.6	21.5		77.1
Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje (2022)	➔	53.3	4675	49.3	0.97	54.7	32.2		71.1
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje (2022)	➔	47.3	5932	40.2	0.84	56.1	37.8		68.4
Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi ŠKL programoje (2022)	⬇	41.6	3463	36.3	0.84	49.6	30.6		66.3

1 lentelė. 2022 Kretingos rajono savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis
 Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėjimo informacinė sistema sveikstat.hi.lt

Lietuvos reikšmės:

- 1) rodiklis – Lietuvos rodiklio reikšmė 2022 m.
- 2) blogiausia – blogiausia rodiklio reikšmė tarp visų 60 savivaldybių;
- 3) sritis – savivaldybės rodiklio reikšmė lyginama su Lietuvos rodiklio reikšmės pasikliautiniu intervalu ir jei savivaldybės reikšmė patenka į pasikliautinių intervalų ribą – spalvinama geltonai;
  - šviesiai pilka kairėje – 25 % savivaldybių, kurių rodiklių reikšmės blogiausios;
  - tamsiai pilka viduryje – 50 % savivaldybių, kurių rodiklių reikšmės patenka į Lietuvos rodiklio reikšmės pasikliautinąjį intervalą;
  - šviesiai pilka dešinėje – 25 % savivaldybių, kurių rodiklių reikšmės geriausios;
- 4) geriausia – rodiklio reikšmė tarp visų 60 savivaldybių.
 Sutrumpinimų paaiškinimai:
 SMR – standartizuotas mirtingumas.

Strateginio tikslo siekimas

LSS numatytas strateginis tikslas – pasiekti, kad 2025 metais šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai. Šiam strateginiam tikslui matuoti yra numatyti 2 rodiklių – vidutinės gyvenimo trukmės ir išvengiamo mirtingumo – stebėjimas.

2022 metais Kretingos rajono savivaldybėje vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė buvo 75 metai, tai atitinka Lietuvos vidurkį – 75,8 metai.

Išvengiamo mirtingumo rodiklis – tai mirtingumas, nulemtas ligų (ar būklių), kurių galima išvengti, taikant žinomas efektyvias prevencines, diagnostikos ir gydymo priemones. 2022 metais Kretingos rajono savivaldybėje išvengiamo mirtingumo rodiklis (68,5 proc.) buvo geresnis už Lietuvos rodiklį (74,2 proc.), todėl savivaldybė patenka į geriausių rodiklių grupę (žalioji zona).

Atsižvelgiant į Lietuvos sveikatos strategijos (LSS) **1 tikslą – sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį**, ir išskeltus uždavinius tikslui pasiekti bei remiantis 1 lentelėje pateiktomis rodiklių reikšmėmis, matoma, kad:

1.1. Uždavinio „**sumažinti skurdo lygį ir nedarbą**“ rodikliai Kretingos r. savivaldybėje yra tikrai prastesni nei Lietuvos rodiklio: **Savižudybių sk. 100 000 gyv., SMR nuo tyčinio savęs žalojimo 100 000 gyv., Bandytųjų žudyti skaičius 100 000 gyv., gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyv.** Tik **Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos %**, yra geresnis rodiklis nei Lietuvos vidurkis ir patenka į žaliają zoną.

1.2. Analizuojant uždavinio „**sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenės lygiu**“ įgyvendinimą atspindinčius rodiklius, 3 iš 5 rodiklių yra geresni už Lietuvos vidurkį, tik **Mirt. nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.** pateko į raudoną zoną ir tai reiškia, kad padėtis prastesnė negu Lietuvos vidurkis. Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. – atitinka Lietuvos vidurkį.

2 tikslu „**Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką**“ įgyvendinti numatyti 4 uždaviniai:

2.1. Vertinant uždavinio „**Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą**“ įgyvendinimą, šie rodikliai yra nutolę nuo Lietuvos vidurkio, ir patenka į raudoną zoną – **Traumų dėl nukritimo (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000gyv., Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.**, išskyrus **Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv., Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyv.** rodiklį – jis yra geresnis nei Lietuvos rodiklis ir patenka į žalią zoną.

2.2 Uždavinio „**Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį**“ rodikliai visi prastesni nei Lietuvos ir patenka į raudonąją zoną (**Mirtingumas nuo paskendimo (W65- W74) 100 000 gyv., Mirtingumas nuo nukritimo (W00-W19) 100 000gyv.**)

2.3. Uždavinio „**Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių**“ įvertinus numatytus 5 rodiklius pagal santykį Kretingos r. savivaldybė/Lietuva, beveik visi rodikliai pateko į raudoną zoną ir yra prastesni nei Lietuvos vidurkis, išskyrus **Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv. Atitiko Lietuvos vidurkį.**

2.4. Uždavinio „**Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą**“ įgyvendinimui matuoti yra numatyti 3 rodikliai. 2022 m. Kretingos r. savivaldybėje 1 kv. km. teko 174,4 kg į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų ir patenkame į žalią zoną, kas reiškia, kad padėtis yra žymiai geresnė nei Lietuvos vidurkis. Miestuose oro užterštumui didžiausią įtaką turi mobilių šaltinių (kelių transporto) bei stacionarių taršos šaltinių į atmosferą išmetami teršalai. Oro užterštumas antropogeninės kilmės teršalais priklauso ne tik nuo išmetimų dydžio, bet ir nuo to, ar jie kaupsis išmetimo vietose, ar bus išsklaidyti didesnėje erdvėje. Todėl oro kokybei didelę įtaką turi meteorologinės sąlygos, teršiančių medžiagų sklaidos dinamiškumas, taršos šaltinių pobūdis, bendra foninė būklė. Kretingos r. savivaldybėje 2022 m. rodiklio **Viešai tiekiamo geriamo vandens prieinamumas vartotojams proc.** reikšmė – 75,15 %, rodiklio **Buitinių nuotekų tvarkymo prieinamumas vartotojams proc.** – 67,55 %.

3 tikslui „**Formuoti sveiką gyvenimą ir jos kultūrą**“ numatyti 2 uždaviniai, kurių įgyvendinimą atspindi 8 rodikliai:

3.1. Uždavinio „**Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą**“ 6 iš 7 rodiklių nepateko į žalią zoną, išskyrus **Nusikalstamas veikas, susijusias su narkotikais 100 000 gyv.** – rodiklis sparčiai prastėja ir patenka į blogiausių sąrašą.

3.2. Uždavinio „**Skatinti sveikos mitybos įpročius**“ įgyvendinimui matuoti yra numatytas vienas rodiklis. Higienos instituto pateiktais duomenimis, 2022 m. Kretingos r. savivaldybėje 30 kūdikių buvo išimtinai žindyti iki 6 mėn. amžiaus, Kretingos r. savivaldybės rodiklis (12,9 proc.) lyginant su Lietuvos rodikliu (38,5 proc.) yra mažesnis, todėl ji patenka į raudoną zoną. Ši tendencija savivaldybėje stebima eilę

metų, padėtis negerėja. Netikslinga rinktis vertinti ir rinktis kaip prioritetinę sritį, nes mūsų savivaldybės lidigoninė nebeteikia gimdymų paslaugos, mes tiesiogiai nepasieksime tinkamos grupės asmenų.

4 tikslas – *užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius*, kuriam pasiekti išskelti uždaviniai:

4.1. Uždavinio „*Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais*“ įgyvendinimui matuoti numatyti 2 rodikliai. *Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1000 gyv.* Kretingos r. savivaldybėje yra 28,9, tai sudaro 1074 atvejus. Lietuvos vidurkis – 14,9/1000 gyv. ir patenka į raudoną zoną.

4.2. Uždavinio „*Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą*“ įgyvendinimui matuoti yra numatyti 6 rodikliai. Įvertinus šiuos rodiklius pagal santykį: Kretingos r. savivaldybės rodikliai ženkliai nesiskyrė nuo Lietuvos vidurkio, HI (higienos instituto) pateiktais preliminariais duomenimis rodiklis *Sergamumas ŽIV ir LPL* patenka į žalią zoną. *Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv., Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 100 000 gyv.* – patenka į raudoną zoną.

4.3. Uždavinio „*Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą*“ įgyvendinimui 3 rodikliai, tai *Neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.); vaikų (7–17 m.) neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)* pateko į geriausių rodiklių zoną. *Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių ir vaikų – atitinka Lietuvos vidurkį.* 2 rodikliai į prasčiausių zoną: *2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė)* skiepavimo apimtys siekė 78,9 proc. Kretingos r. savivaldybėje, o Lietuvos vidurkis siekia 86,2 proc. Ir *1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomiélito, Haemophilus influenzae B skiepavimo apimtys (3 dozės)* Kretingos r. savivaldybėje siekia 81,8 proc., kai tuo tarpu Lietuvos vidurkis – 89,8 proc.

4.4. Uždavinio „*Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę*“ įgyvendinimui matuoti yra numatyti 8 rodikliai. Įvertinus šiuos rodiklius pagal santykį: Kretingos r. savivaldybė/Lietuva – 6 rodikliai patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona). 2022 m. rodiklio *Tikslinės populiacijos dalis proc., 2 metų bėgyje dalyvavusi krūtis vėžio* programoje siekė 38,9 proc., Lietuvos vidurkis siekia 57,6 proc., tikslinės populiacijos dalis proc., taip pat rodiklis *Tikslinės populiacijos dalis proc., 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje* siekė 53,3 proc., Lietuvos rodiklis – 54,7 proc., *Tikslinės populiacijos dalis proc. 2 metų bėgyje dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje* siekė 47,3 proc., Lietuvos vidurkis 56,1 proc.; *Tikslinės populiacijos dalis proc. dalyvavusi ŠKL* programoje – 41,6 proc., Lietuvos vidurkis – 49,6 proc. Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tikrai gerėjančius, augančius *gimdos kaklelio programoje dalyvaujančių moterų skaičius*.

Remiantis 1 lentelėje pateiktais rodikliais ir įvertinus Kretingos r. savivaldybės rodiklio santykį su Lietuvos vidurkiu, vertinant sritį, matoma, jog:

1. Kretingos r. sav. rodiklių reikšmės yra geresnės už Lietuvos vidurkį (žalioji zona):

- ✓ Išvengiamas mirtingumas proc.;
- ✓ Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos proc.;
- ✓ Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl.;
- ✓ Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1000 gyv.
- ✓ Sergamumas tuberkulioze + recidyvai (A15-A19) 10 000 gyv.;
- ✓ Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv.
- ✓ Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyv.;
- ✓ Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km.;
- ✓ SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- ✓ Mirt. nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- ✓ Mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- ✓ Standartinis mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- ✓ Gyventojų skaičius, tenkantis 1 tabako licencijai;
- ✓ Gyventojų skaičius, tenkantis 1 alkoholio licencijai;
- ✓ Serg. ŽIV ir LPL (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv.;
- ✓ Mirt. nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.;
- ✓ SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.;
- ✓ Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.

2. Kretingos r. sav. rodiklių reikšmės yra prastesnės nei Lietuvos vidurkis (raudonoji zona):

- ✓ Gyv. skaičiaus pokytis 1000 gyv.;
- ✓ Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.;

- ✓ Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 10 000 gyv. (TB registro duomenys);
- ✓ Mirt. nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.;
- ✓ SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.;
- ✓ Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys);
- ✓ Vaikų (6–14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc.;
- ✓ Vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis proc.;
- ✓ Paauglių (15–17 m.) gimdymų sk. 1000 15–17 m. moterų;
- ✓ SMR nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.;
- ✓ Mirt. nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.;
- ✓ SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.;
- ✓ SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv.;
- ✓ Bandymų žudytis skaičius (X60–X64, X66–X84) 100 000 gyventojų;
- ✓ Mirtingumas nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.;
- ✓ SMR nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.;
- ✓ Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais. Sk. 10 000 gyv.;
- ✓ Mirt. transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.;
- ✓ SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.;
- ✓ Pėsčiųjų mirtingumas nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.;
- ✓ Pėsčiųjų standartizuotas mirtingumas nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.;
- ✓ Mirtingumas nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.;
- ✓ Standartinis mirtingumas nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.;
- ✓ Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv.;
- ✓ IH dėl cukrinio diabeto sk. 18+ m. 1000 gyv.;
- ✓ Apsilankymų pas gydytojus skaičius 1 gyv.;
- ✓ 2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys proc.;
- ✓ 1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomieliito, Haemophilus influenzae B skiepavimo apimtys (3 dozės), proc.;
- ✓ Tikslinės populiacijos dalis proc., 2 metų bėgyje dalyvavusi krūtis vėžio programoje;
- ✓ Tikslinės populiacijos dalis proc., 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje;
- ✓ Tikslinės populiacijos dalis proc., 2 metų bėgyje dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje;
- ✓ Tikslinės populiacijos dalis proc., dalyvavusi ŠKL programoje.

4 rodikliai patenka į Lietuvos vidurkį atitinkančią kvintilių grupę (**geltonąją zoną**) – Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv.; Mirt. nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.; Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių, Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 10 000 gyv.

PASTABA: 3odikliai nepateikti lentelėje (rodiklių profilyje) už 2022 metus. Šie duomenys nėra atnaujinti, tačiau pagal HI turimus pateiktus duomenis, juos atnaujinome rodiklių lentelėje.

- ✓ Kūdikių, žindytų išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.);
- ✓ Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui sk. 1 gyv.;
- ✓ Socialinės rizikos šeimų sk. 1000 gyv.

PRIORITETINIŲ SRIČIŲ IDENTIFIKAVIMAS

Detaliai analizuoti, kaip prioritetingos Kretingos rajono savivaldybės gyventojų sveikatos problemos buvo pasirinktos trys reikšmės, kurios labiausiai atspindi rajono probleminių visuomenės sveikatos sričių sąrašą:

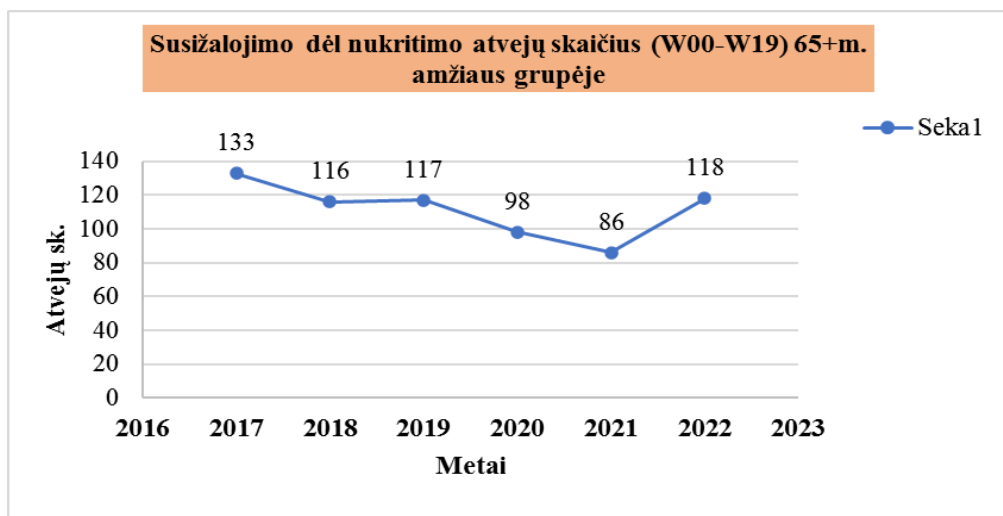
1. *Traumų dėl nukritimų (W00–W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.*
2. *Bandymų žudytis skaičius (X60–X64, X66–X84) 100 000 gyv.*
3. *Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.*

Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.

Pagyvenę žmonės yra tarp pažeidžiamiausių visuomenės grupių, tad jų sveikatos ir saugos klausimams turi būti skiriamas didesnis dėmesys. 2022 metais Lietuvos rodiklis 134,2/10 000 gyv., o Kretingos rajono rodiklis 159,6/10 000 gyv. – 118 atvejų (78 moterų, 40 vyrų) (4 pav.). Ši problema savivaldybėje yra vis pasikartojanti. Atliktais moksliniais tyrimais nustatyta, kad dažniausiai pagyvenę žmonės nukrenta ryte ir

vakare. Krenta užkliuvę už kliūtis, paslydę ant šlapių, slidžių grindų, praradę pusiausvyrą eidami lygiu pagrindu. Pagyvenusio amžiaus žmonių nuolat vartoja vaistus ir turi regėjimo sutrikimų, kaulų – raumenų sistemos problemų ir klausos sutrikimų. Patirtos traumos sukelia mirtinas komplikacijas. Dažniausiai pagyvenę žmonės nukrenta namų aplinkoje (kambaryje, vonios patalpoje, koridoriuje, laiptų laiptinėje, virtuvėje). Nukritimų veiksniai yra vidiniai ir išoriniai. Išoriniai rizikos veiksniai yra nesaugi aplinka, netinkama apranga, pagalbinių priemonių stoka. Taip pat per mažai skiriama dėmesio mankštai, fizinio aktyvumo veikloms, kad ir pasivaikščiojimas. Fizinis aktyvumas didina ištvermę, jėgą, pusiausvyrą, didina kaulų tankį. Fiziškai aktyvūs žmonės geriau jaučiasi, ir judėjimo nauda neabejotina traumų prevencijai.

Vertinant nukritimų atvejus pagal amžiaus grupes, didesnė traumų dalis atitenka 80–84 metų ir 85+ amžiaus grupei. 2022 m. Kretingos r. savivaldybės 65 m. ir vyresnio amžiaus asmenys daugiausia patyrė klubų ir kojų sužalojimų (S70-S99), bei pečių lanko ir rankos sužalojimų (S40-S69), dėl kurių buvo gydomi stacionare. Kretingos rajone sužalojimus dėl nukritimo dažniau patyrė moterys nei vyrai. Daugiausiai nukritimų įvyko nepatikslinus įvykio vietas, tačiau pagal sužalojimo vietą TLK kodus (S00-T14), galime manyti, kad šie nukritimai įvyko gatvėje paslydus, taip pat nemažai traumų dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje patyrė namuose.

4 pav. Susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius 2016 - 2022 m. Kretingos rajono savivaldybėje
Šaltinis. Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėjimo informacinė sistema sveikstat.hi.lt

Siekiant užtikrinti problemos sprendimą rekomenduojame: organizuoti mokymus, skleisti informaciją pagyvenusiems asmenims bei jų artimiesiems griuvimų (nukritimų) prevencijos temomis, vykdyti įvairias fizinio aktyvumo priemones, didinti vyresnių gyventojų informuotumą apie sveiką gyvenimą, šaltuoju metų laiku užtikrinti kokybišką ir nuolatinę šaligatvių, laiptų ir kitų paviršių priežiūrą. Vyresnio amžiaus žmonių kritimų ir traumų nuo jų prevencijai turi būti skiriama prioritetas tiek nacionaliniu, tiek vietiniu sveikatos politikos lygmeniu. Nukritimų prevencijai galima taikyti pagrindinius sužalojimų prevencijos būdus: mokymą, informavimą, saugios aplinkos kūrimą.

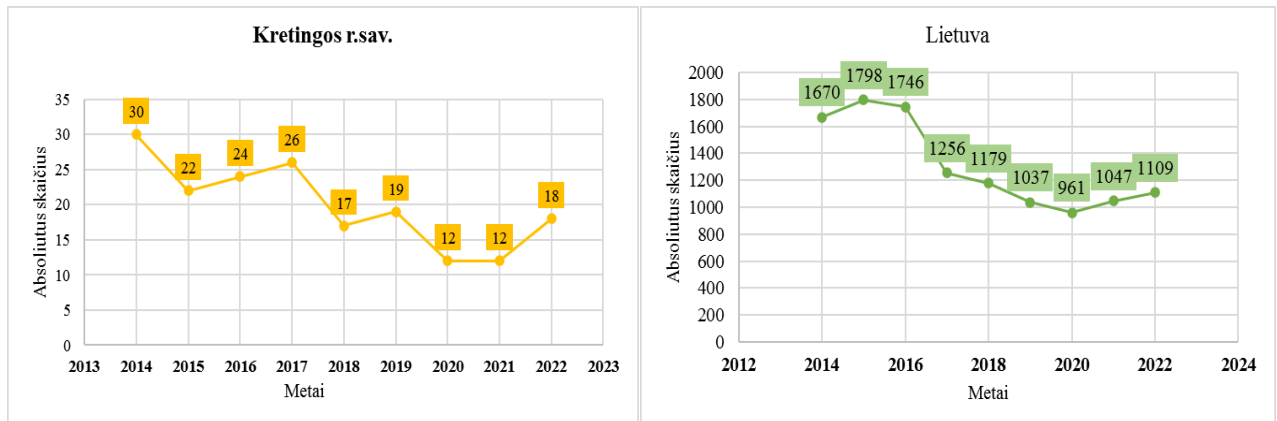
Bandymų žudytis skaičius (X60–X64, X66–X84) 100 000 gyv.

2022 m. Kretingos rajone bandymų žudytis skaičius didėjo ir yra didesnis už Lietuvos vidurkį, o savižudijų skaičius dar dviem asmenimis daugiau negu 2021 metais. Bandymai žudytis yra gerokai dažnesni nei savižudybės – 2022 m. Kretingos rajone 1 savižudybei teko maždaug 2 bandymai žudytis, tačiau šis skaičius, tyrimų duomenimis, galėtų būti tikrai didesnis. Lietuvos rodiklis – 39,2/ Kretingos rajono savivaldybės rodiklis – 48,0 ir tai sudaro 18 atvejų. (5-6-7 pav.).

Savižudijų sk. (X60-X84) 100 000 gyv. (2022)	↑	24.0	9	16.9	1.29	18.6	48.8		6.7
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv. (2022)	↑	23.0	9	15.5	1.28	18.0	47.0		6.4
Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų (2022)	↓	48.0	18	37.4	1.22	39.2	75.6		0.0

5 pav. Savižudybių sk., SMR nuo tyčinio savęs žalojimo ir bandymų žudyti skaičius 100 000 gyv. rodiklis 2022 m. Kretingos rajono savivaldybėje

Šaltinis. Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėjimo informacinė sistema sveikstat.hi.lt

6-7 pav. Bandymų žudyti atvejų skaičius 2013 - 2022 m. Kretingos rajono savivaldybėje bei Lietuvos Respublikoje

Šaltinis. Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėjimo informacinė sistema sveikstat.hi.lt

Bandymų žudyti rodiklio didėjimas gali reikšti geresnį atvejų registravimą. Svarbu paminėti ir tai, kad šis rodiklis atspindi tik sveikatos priežiūros įstaigose gydytus asmenis – jei tyčia susižaloję asmenys į gydymo įstaigas nesikreipia (pvz., jų susižalojimai nėra tokie rimti), jie nepatenka į oficialią statistiką. Be to, su savižudybėmis susijusios temos vis dar yra stigma ir žmonės, patekę į gydymo įstaigą, dažnu atveju prašo nerašyti šios diagnozės, bandydami apsaugoti nuo gėdos ar kitų galimų socialinių ar emocinių pasekmių.

Analizuojant Kretingos rajono savižudybių skaičių pagal lytį matyti, kad 2022 m. vėl registruota moterų savižudybių atvejų, tačiau vyrų savižudybių skaičius išlieka >8 kartus didesnis.

Vieno žmogaus savižudybė skaudžiai paveikia bent 6 asmenis, tarp kurių yra ne tik šeimos nariai, bet ir nusižudžiusį asmenį artimiau pažinoję žmonės. Dažniausiai asmuo, kuris galvoja apie savižudybę, aplinkiniams siunčia ženklus apie savo ketinimą. Į bet kokias žmogaus mintis apie savižudybę arba jam nebūdingą nuotaiką ar elgesį reikia atkreipti dėmesį, bandyti ieškoti kontakto su žmogumi, stengtis jo išklausti bei padėti rasti profesionalią pagalbą.

Retais atvejais savižudybė būna impulsyvus, neapgalvotas veiksmas. Dažniausiai prieš bandymą nusižudyti seka ilgas procesas. Nėra vienos savižudybės priežasties. Neatsiejamas savižudybės rizikos veiksnys yra praeityje patirtos psichologinės traumos, nutrūkę socialiniai ryšiai, santykiai su artimaisiais ir t. t.

Kretingos rajono savivaldybėje 2022 metais vyko ASIST (savižudybių intervencijos įgūdžių mokymai) ir šiuose mokymuose pažymėjimus įgijo 19 asmenų.

Tai standartizuoti, interaktyvūs mokymai, kurie skirti visiems, norintiems išmokti suteikti pirmąją pagalbą apie savižudybę svarstantiems žmonėms. Šių mokymų stiprybė, kad juos baigę, efektyvią pagalbą gali suteikti tiek psichikos sveikatos ekspertai, tiek neformalūs bendruomenių lyderiai. Taip pagalba bendruomenėje yra arčiau žmonių.

Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.

Nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda, analizė yra būtina įgyvendinant LSP tikslo „Formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą“ uždavinį „Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą“.

Kretingos rajono savivaldybėje 2022 m. nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda, rodiklis patenka tarp savivaldybių, kuriose situacija yra blogesnė lyginant su šalies vidurkiu.

Kretingos rajono savivaldybėje 2022 m. nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda, rodiklis siekė 39,9/100 000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 64,4/100 000 gyv. Šis rodiklis nuo 2020 m., pradėjo augti ir 2022 metais pateko į raudonąją zoną (8 pav.).

Šiandien narkotikų rinka žymiai permainingesnė ir dinamiškesnė nei prieš 20 metų, taip pat vis mažiau sutelkta į augalinės kilmės medžiagas. Esama ženklų, kad sparčiai mažėja švirksčiamųjų narkotikų vartojimas, yra mažiau naujų heroino vartotojų, mažiau vartojama kokaino ir rūkoma kanapių. Kelia nerimą į

Europos rinką kasmet didėjančiais kiekiais plūstančios naujos, neištirtos psichoaktyvios medžiagos. Daugelyje valstybių šios medžiagos kelia rimtų socialinių ar sveikatos problemų. Prieš 10 metų šių narkotinių medžiagų buvo galima gauti tik „pogrindyje“, šiuo metu šis įsigijimo būdas dar pasitaikantis, tačiau dažniausiai naujos psichoaktyvios medžiagos įsigyjamos „teisėtai“ internetu, rečiau specializuotose parduotuvėse.

Idėja sintetinti narkotinių medžiagų pakaitalus nėra nauja, jau 1980 m. buvo sintetinami ir platinami feniletilaminai, 1990 m. – triptaminai, 2000 m. pradžioje piperazina ir kationonų dariniai. Šios medžiagos buvo neteisėtai sintetintos ir platinamos neteisėtoje rinkoje. Dabartiniu metu narkotikų platintojai pakoregavo savo veiklos būdus, todėl žaliavas, reikalingas narkotikų gamybai, įsigyja teisėtai ir pagamintus produktus parduoda kaip teisėtus.

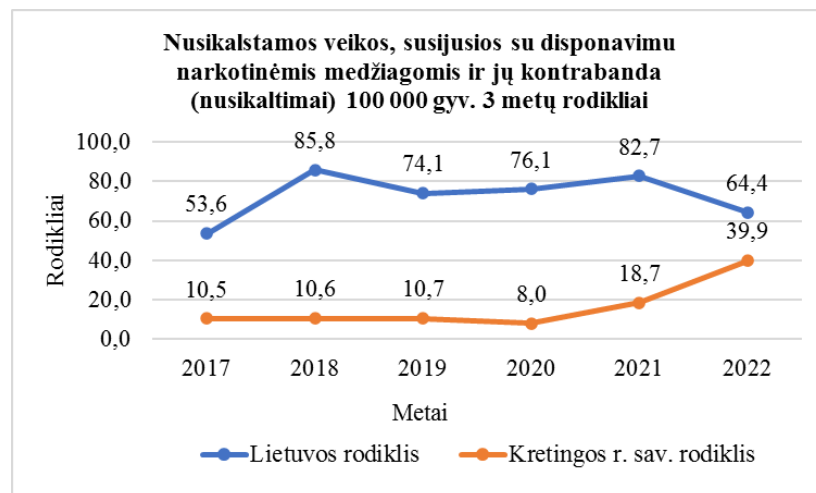
Dažniausiai naudojamos naujos psichoaktyvios medžiagos priklauso sintetinių kanabinoidų, fenetilamino, piperazino, triptaminų ir kationonų darinių grupėms. Šiandien šios medžiagos, dažniausiai gaminamos Kinijoje ir Indijoje, importuojamos į Europą, čia jos perdirbamos, pakuojamos ir parduodamos. Gatvėje jomis prekiaujama kaip amfetamino, ekstazių, heroino ar kokaino pakaitalais.

Narkotinių medžiagų gausa neaplenkė ir Lietuvos rinkos. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento duomenimis, sparčiai augantis nusikaltimų padarytų susijusių su narkotikų platinimu ir vartojimu NPS (angl. *new psychoactive substances*, toliau – NPS) sulaikymo skaičius rodo, kad Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse NPS pasiūla ir paklausa yra labai dinamiška ir greitai kintanti.

Daugelį problemų sukelia tai, kad skirtingose šalyse taikomos skirtingos rinkos ribojimo priemonės. Dauguma NPS turi arba galėtų turėti kitų naudojimo paskirčių, pvz., kaip vaistų veikliosios medžiagos.

Labai svarbu didinti jaunų žmonių supratimą apie NPS keliamą grėsmę sveikatai, supažindinti juos su aktualiausia informacija, ugdyti kritinį mąstymą eksperimentuojant su narkotikais ir paskatinti keisti nuostatas bei elgesį psichoaktyviųjų medžiagų atžvilgiu.

Sparčiai auga nepilnamečių asmenų, pradedančių vartoti narkotines ar psichotropines medžiagas, skaičius. Labai sparčiai plinta narkotinių cheminių medžiagų siuntimas per internetines parduotuves.

8 pav. Nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai) 100 000 gyv. rodiklis 2017–2022 m. Kretingos rajono savivaldybėje bei Lietuvos Respublikoje (3 metų rodiklio vidurkis).

Šaltinis. Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėjimo informacinė sistema sveikstat.hi.lt

APIBENDRINANČIOS IŠVADOS

1. Gyventojų skaičius Kretingos r. savivaldybėje nuo 2012 metų tolygiai mažėja arba nežymiai kinta. Kretingos r. savivaldybės kasmet natūralios gyventojų kaitos rodiklis yra neigiamas, kadangi gimstamumas yra žymiai mažesnis negu mirtingumas. 2022 metais gimė 293 ir mirė 556 asmenys.

2. Per 10 metų įvertinus gyventojų pasiskirstymą pagal amžiaus grupes, nuo 2011 m. iki 2023 m. stebimas gyventojų senėjimas visoje Lietuvoje.

3. Pagal gyvenamąją vietą (mieste/kaime) – nuo 2017 m. daugiau gyventojų gyvena kaime negu mieste. Kaime gyventojų dalį sudaro 51,20 %, mieste – 48,80 %.

4. Daugiausiai gyventojai miršta nuo kraujotakos sistemos ligų bei piktybinių navikų. Stebima vis ta pati, nesikeičianti tendencija.

5. Didžiausia procentinė dalis atitenka darbingo amžiaus gyventojams (15–64 m.) – 63,31%, pensinio amžiaus gyventojai (65 m. ir vyresni) – 21,37%, vaikai (0–15 m.) – 15,32%. Lyginant duomenis su praėjusiais metais, galime teigti, kad šiek tiek padaugėjo pensinio amžiaus gyventojų ir sumažėjo vaikų 0–15 metų amžiaus.

6. Taip pat pasikartojanti problema – vaikų 1–2 metų amžiaus skiepavimo apimtys. Vis patenkame į blogiausių rodiklių grupę (raudonoji zona). Ir šią problemą būtų galima sieti su klaidinga informacija apie vakcinų saugumą žiniasklaidoje bei internete. 2022 metais ši situacija dar pablogėjo, nepaisant dėtų pastangų į tikslingą visuomenės informavimą, būsimų tėvėlių mokykloje integruotos paskaitos apie vaikų skiepus bei jų naudą. Būtinai tęstinumas darbų, kurie buvo padaryti iki šių metų, tam, kad artimoje ateityje ši pavojinga visuomenei situacija pasikeistų į gerąją pusę ir išvengtume pavojingų ligų protrūkių.

7. Nors Kretingos r. savivaldybėje asmens sveikatos priežiūros įstaigose informavimo paslauga dėl prevencinių programų auga, situacija dėl gimdos kaklelio vėžio prevencinės programos gerėja, lyginant savivaldybės santykį su Lietuvos vidurkiu, situacija rodo, kad dar nepakankama dalis savivaldybės gyventojų dalyvauja prevencinių programų, apmokamų iš privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų finansavimo projekte.

8. 2022 metais Kretingos rajone imigravo 1866 asmenys, emigravo – 1447. Nuo 2019 m. stebimas didesnis imigruojančių asmenų skaičius, negu emigruojančių. Tačiau, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad esant karo padėtyje, imigruojančiųjų ir emigruojančiųjų skaičius pastoviai kinta.

Suprastėjo gyventojų psichoemocinė sveikata: Kretingos r. sav. 2021 m., lyginant su 2022 m., savižudybių padaugėjo nuo 7 atvejų iki 9 atvejų. Bandymų žudytis skaičius 2019 m. buvo aukštas, tačiau nuo 2020 m. per pusę sumažėjo, 2021 m. siekė 12 atvejų ir 2022 m. vėl išaugo iki 18 atvejų.

Ankstesniais 2020–2021 metais Kretingos rajone jau sumažėjęs bandymų žudytis skaičius vėl pasiekė 2019 metų atvejų skaičių ir esame prasčiausių rodiklių grupėje.

REKOMENDACIJOS

Siekiant, kad gerėtų Kretingos rajono savivaldybės gyventojų sveikata, gyventų daugiau sveikų, darbingų žmonių, būtinas tarpsektorinis bendradarbiavimas, ne tik sveikatos, bet ir pačių gyventojų motyvacija, aktyvesnis dalyvavimas veiklose.

Bandymų žudytis skaičius (X60–X64, X66–X84) 100 000 gyv. rekomendacijos:

[Bendradarbiaujant su Kretingos r. savivaldybės sveikatos priežiūros įstaigomis:](#)

- Stiprinti bandymų žudytis atvejų registravimo pagalbos sistemą Kretingos rajono savivaldybėje, kartu su atsakingomis institucijomis identifikuojant dažniausiai bandymų žudytis atvejų registravimo problemas ir pagal galimybes ieškant būdų tai pagerinti. Efektyvus bandymų nusižudyti atvejų registravimas asmens sveikatos priežiūros įstaigose leidžia identifikuoti asmenis, esančius savižudybės krizėje, ir juos nusiųsti tikslingos pagalbos.

[Kretingos r. savivaldybės visuomenės sveikatos biurui:](#)

- Visuomenės švietimas bei įgalinimas atpažinti rizikas. Didinti visos visuomenės ir tikslinių grupių žinias apie psichikos sveikatą, rizikos veiksnius, jų atpažinimą; prisidėti šviečiant žiniasklaidos atstovus apie tinkamus savižudybių komunikacijos būdus ir visuomenės informavimo etikos kodeksą; bendradarbiaujant su kitomis suinteresuotomis institucijomis prisidėti kuriant savižudybių prevencijos ir intervencijos mokymų standartą ir sudarant galimybes įgūdžius atnaujinti.
- Paslaugų prieinamumo didinimas. Pagal galimybes sudaryti sąlygas paslaugų prieinamumo skirtinguose sektoriuose (sveikatos, socialiniame, švietimo ir pan.) didinimui ir tęstinumui, stengiantis užtikrinti paslaugų įvairovę.
- Tarpsektorinio bendradarbiavimo ir keitimosi informacija plėtra. Bendradarbiauti įgyvendinant kompleksines savižudybių prevencijos, intervencijos ir postvencijos priemones, kurios apimtų skirtingus sektorius, stiprinti tarpsektorinį bendradarbiavimą tarp institucijų, teikiančių pagalbą bei įgyvendinančių prevencijos priemones, užtikrinant saugų keitimąsi informacija, kuris užtikrintų savalaikės stebėsenos ir proaktyvios pagalbos teikimo sistemą.

[Kretingos r. sav. gyventojams:](#)

- Dalyvauti ASIST mokymuose. Tai standartizuoti, interaktyvūs mokymai, kurie skirti visiems, norintiems išmokyti suteikti pirmąją pagalbą apie savižudybę svarstantiems žmonėms. Šių mokymų stiprybė, kad juos

baigę, efektyvią pagalbą gali suteikti tiek psichikos sveikatos ekspertai, tiek neformalūs bendruomenių lyderiai. Taip pagalba bendruomenėje yra arčiau žmonių.

Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv. rekomendacijos:

Kretingos rajono savivaldybės administracijai:

- šaltuoju metu laiku užtikrinti kokybišką ir nuolatinę šaligatvių priežiūrą;
- užtikrinti gatvių apšvietimą tamsiu paros metu;

Kretingos rajono įstaigoms ir organizacijoms:

- šaltuoju metu laiku užtikrinti kokybišką ir nuolatinę laiptų ir kitų paviršių priežiūrą;

Kretingos r. savivaldybės visuomenės sveikatos biurui:

- organizuoti mokymus, informacijos sklaidą pagyvenusiems asmenims bei jų artimiesiems nukritimų (griuvimų) prevencijos temomis;
- vykdyti įvairias fizinio aktyvumo priemones, galinčias sumažinti vyresnių žmonių kritimų ir su jais susijusių traumų skaičių;

Nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai) mažinimo rekomendacijos:

Atsakingoms institucijoms:

- Didinti psichoaktyvių medžiagų prieinamumo ribojimą, siekiant nutolinti psichoaktyvių medžiagų pradėjimo vartoti laiką.

Kretingos r. savivaldybės visuomenės sveikatos biurui:

- Įgyvendinant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją bendrojo ugdymo mokyklose,
- I prevencinę veiklą įtraukti ne tik moksleivius, bet ir jų tėvus.
- Vykdyti informacines socialines kampanijas siekiant gerinti gyventojų informuotumą.

Taip pat labai svarbu nepertraukiamai vykdyti darbų tęstinumą siekiant pagerinti motinos ir vaiko sveikatą būtina užtikrinti tinkamą 1, 2 metų amžiaus vaikų imunizacijos lygį bei toliau siekti rezultatų profilaktinių programų efektyvumui didinti.

Ataskaitą parengė Kretingos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras